

GLOBALLASHUVNING TIL VA MADANIY O'ZIGA XOSLIKKA TA'SIRI

Obidova Sarvinoz

Samarqand davlat chet tillari instituti

Sh. O.Mamayoqubova

Ilmiy rahbar :

Annotatsiya: *Ushbu maqolada, globallashuvning dunyo bo'ylab tillar va madaniy o'ziga xosliklarga qanday ta'sir qilishi, dominant tillarning tarqalishi, mahalliy tillarning saqlanib qolishi, madaniy xilma – xillikka ta'siridan kelib chiqadigan qiyinchiliklar va imkoniyatlar yoritib berilgan.*

Kalit so'zlar: *globallashuv, til o'zgarishi, madaniy o'ziga xoslik, til siyosati, madaniy xilma-xillik*

Abstract: *This article highlights how globalization affects languages and cultural identities around the world, the distribution of dominant languages, the survival of indigenous languages, and the challenges and opportunities arising from its impact on cultural diversity.*

Key words: *globalization, language change, cultural identity, language policy, cultural diversity*

Ma'lumki, mamlakatimizda o'z va o'zga tillarga bo'lgan munosabat va ijobiy qarashlar keskin oshmoqda. Tilni madaniyat yo'l xaritasi deb oladigan bo'lsak, u bizga qaysidir millatning qayerdan kelgani yoki qayerga ketayotganini aytib beradi. Til, bir-birimizni tushunishimiz uchun eng kuchli va eng qulay vositadir. U orqali biz, hech qanday jarrohliksiz bir g'oyani ikkinchi inson ongiga singdira olishimiz mumkin bo'ladi. Bir qarashda globallashuv va til aloqasi turli konseptual olamlarda yashaydigandek tuyiladi. Til, milliy davlatning o'ziga xosligi va eng katta kuchi hisoblanadi.

Til madaniy xilma-xillikni saqlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. U jamiyatning o'ziga xos an'analari, urf-odatlarini va qadriyatlarini saqlab qolish va avloddan-avlodga yetkazish vositasi bo'lib xizmat qiladi. O'z ona tilida so'zlash va undan foydalanish orqali odamlar o'zlarining madaniy o'ziga xosligini namoyon etishlari va o'z me'rosi bilan mustahkam aloqani saqlab qolishlari mumkin. Til, shuningdek, jamoa tarixi va dunyoqarashini aks ettiruvchi noyob tushunchalar va istiqbollarni o'z ichiga olgan umumiy bilimlar ombori vazifasini ham bajaradi. Bu madaniy me'rosning muhim tarkibiy qismi bo'lgan an'anaviy hikoyalar, folklor va og'zaki ijod namunalarini saqlab qolish imkonini beradi. Bundan tashqari, til hamjamiyat ichida samarali muloqot qilish imkonini beradi, tegishlilik va birdamlik tuyg'usini rivojlantiradi. Agar odamlar o'z ona tilida muloqot qila olsalar, bu ijtimoiy jipslikni mustahkamlaydi va madaniy almashinuv va ularga bir-birini tushunishga yordam beradi. Bundan tashqari, tillarning xilma-xilligi global madaniyatning boyligi va hayotiyligiga hissa qo'shadi. Har bir til o'ziga xos fikrlash va dunyoni tushunish usulini ifodalaydi, turli lingvistik tuzilmalar, idiomalar va iboralarni o'z ichiga oladi. Bu xilma-xillik ijodkorlik, innovatsiyalar va ularni madaniyatlararo ham o'rganilishga yordam beradi. Shuni ta'kidlash kerakki, tilning yo'qolishi va xavf ostida qolishi madaniy xilma-xillikka jiddiy tahdid soladi. Tillar yo'qolganda, boy madaniy bilimlar va xilma-xillik abadiy yo'qoladi. Shunday ekan, til xilma-xilligini saqlash va targ'ib qilish bo'yicha sa'y-harakatlar

global madaniyatlar boyligini saqlab qolish uchun juda muhimdir. Hukumatlar va muassasalar globallashtirish muammolarini hal qilish uchun turli til siyosatlarini amalga oshiradi. Ushbu siyosatlar til xilma-xilligini saqlash va targ'ib qilish bilan global muloqot va hamkorlik zaruriyatini muvozanatlashtirishga qaratilgan. Umumiy til siyosatlariga quyidagilar kiradi:

Rasmiy til siyosati: Ko'pgina davlatlar birdamlik va samarali boshqaruvni ta'minlash uchun rasmiy tillarni belgilagan. Bu siyosatlar davlat funktsiyalari, ta'lim va rasmiy aloqalar belgilangan til(lar)da olib borilishini ta'minlaydi.

Ikki tilli va ko'p tilli ta'lim: Hukumatlar va muassasalar ko'pincha odamlarni globallashtirish dunyoda harakat qilish uchun zarur til ko'nikmalari bilan jihozlash uchun ikki yoki ko'p tilli ta'limni targ'ib qiladi. Bu yondashuv odamlarga o'z ona tilini saqlab qolish hamda ingliz, ispan kabi keng tarqalgan global tillarni bilish imkonini beradi.

Tilni rejalashtirish: Mahalliy tillarning kamayib ketishiga javoban hukumatlar va muassasalar tilni rejalashtirish va rivojlantirish dasturlarini amalga oshirishi mumkin. Bu tashabbuslar tilni saqlab qolish bo'yicha sa'y-harakatlarni o'z ichiga oladi, jumladan, yo'qolib borayotgan tillarni hujjatlashtirish, til resurslarini rivojlantirish, til o'rganish va undan turli jamiyatlarda foydalanishni rag'batlantirish kabilar kiradi.

Tarjima va tarjimonlik xizmatlari: Hukumatlar va muassasalar tillar va madaniyatlar o'rtasida samarali muloqot qilish muhimligini tan oladilar. Ular ko'pincha sud jarayonlari, sog'liqni saqlash va xalqaro konferensiyalar kabi turli davralarda muloqotni osonlashtirish uchun tarjima va tarjimonlik xizmatlarini taqdim etadilar.

Biznes va savdodagi til siyosati: Globallashtirish sharoitida hukumatlar va muassasalar biznes va savdoda muayyan tillardan foydalanishni rag'batlantirishi yoki tartibga solishlari mumkin. Masalan, iste'molchi tushinishi va qoidalarga rioya qilishini ta'minlash uchun ular mahsulot yorliqlari, shartnomalar yoki marketing materiallarini bir necha tillarga tarjima qilishni talab qilishi mumkin.

Til almashinuvi va madaniyat dasturlari: davlat madaniyatlararo til o'rganishni rivojlantirish uchun til almashish dasturlari, madaniy almashinuvlar va xalqaro hamkorlikni targ'ib qiladi. Ushbu tashabbuslar odamlarga turli tillar va madaniyatlar bilan muloqot qilish imkoniyatini beradi. Til siyosati global muloqot ehtiyojlari va til xilma-xilligini o'rtasidagi muvozanatni saqlashi muhim. Ushbu siyosatlarni amalga oshirish orqali hukumatlar va institutlar globallashtirish muammolarini hal etishi mumkin, shu bilan birga inklyuzivlik, turli tillarning qadr-qimmatini oshirishga yordam beradi.

Dominant tillarning tarqalishi ham qiyinchiliklar, ham imkoniyatlar tug'diradi. Bir tomondan, bu mahalliy tillarning marginallashtirish va tanazzuliga olib kelishi mumkin, natijada madaniy meros va til xilma-xilligi yo'qolishi mumkin. Bu o'zlikni anglash, jamiyatning jipslashishi va bilimlarning avlodlarga uzatilishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Madaniy almashinuv, iqtisodiy o'sish va dominant tillarning tarqalishi bilan birga global muloqotning kuchayishi uchun imkoniyatlar ham mavjud. Bu tillar ko'pincha lingua francas bo'lib xizmat qiladi, bu turli mintaqalardagi odamlarga oson muloqot qilish va hamkorlik qilish imkonini beradi. Madaniy xilma-xillik va inklyuzivlikni saqlash uchun mahalliy tillarni saqlash juda muhimdir. Bu ularga o'zlarining istiqbollari, an'analari va

tarixlarini ifodalash imkonini beradi. Mahalliy tillar ham mahalliy bilim tizimlari va barqaror rivojlanishda muhim rol o'ynaydi. Mahalliy tillarni saqlab qolishga qaratilgan sa'y-harakatlar turli afzalliklarga olib kelishi mumkin. Ular madaniy g'ururni kuchaytirishi, avlodlar o'rtasidagi aloqalarni rivojlantirishi va jamoalar ichida ijtimoiy hamjihatlikni rivojlantirishi mumkin. Bundan tashqari, mahalliy tillarni saqlab qolish yo'qolib ketish xavfi ostida turgan madaniyatlarning jonlanishiga hissa qo'shishi va madaniy turizm va merosni saqlash orqali mahalliy iqtisodiyotlarning rivojlanishiga yordam beradi. Ularni saqlab qolish bilan hukmron tillarning tarqalishini muvozanatlashtirish ko'p qirrali yondashuvni talab qiladi. Bunga til ta'limiga sarmoya kiritish, ikki tillilikni targ'ib qilish va ommaviy axborot vositalari, ta'lim va boshqaruv kabi turli sohalarida mahalliy tillardan foydalanishni qo'llab-quvvatlash kiradi. Tillar xilma-xilligini oshirish, dominant va mahalliy tillarning qadr-qimmatini yuksaltirish jamiyatni madaniy taraflama boy qiladi.

Texnologiya, ayniqsa internet va ijtimoiy media bugungi raqamli asrda tildan foydalanishga katta ta'sir ko'rsatadi. Tilni shakllantirishda texnologiyaning roli quyidagilardan iborat:

Aloqa: Internet va ijtimoiy media platformalari biz bilan muloqot qilish usulini ishlab chiqdi. Ular dunyoning turli burchaklaridan kelgan odamlarga real vaqt rejimida o'zaro muloqot qilish va fikr almashish imkonini beruvchi tezkor va global ulanishni ta'minlaydi. Bu xabarlarini soddalashtirish va kontentni turkumlash uchun ishlatiladigan kulgichlar, qisqartmalar va xeshteglar kabi yangi til shakllarining paydo bo'lishiga olib keldi.

Til evolyutsiyasi va moslashuvi: Texnologiya til evolyutsiyasi tezligini oshirdi. Internet va ijtimoiy tarmoqlar bilan doimiy ravishda yangi so'zlar, iboralar yaratilmoqda. Memlar, onlayn tendentsiyalar raqamli davrda muloqotning dinamik xususiyatini aks ettiruvchi til evolyutsiyasiga hissa qo'shadi.

Til globallasuvi: Internet tilning globallasuviga yordam berdi. Onlayn platformalar orqali odamlar turli madaniyatlar va tillarga mansub shaxslar bilan bog'lanishlari mumkin, bu esa tillarning uyg'unlashishiga va gibrid shakllarning rivojlanishiga olib keladi. Ayniqsa, ingliz tili dunyoning turli tillari va lahjalari ta'sirida global lingua frankaga aylandi.

Tildan foydalanish imkoniyati: Texnologiya tilni har qachongidan ham qulayroq qildi. Onlayn tarjima vositalari va til o'rganish ilovalari odamlarning til to'siqlari orqali muloqot qilishlarini osonlashtirdi. Bu nafaqat xalqaro muloqotni osonlashtirdi, balki til o'rganishni yanada qulay va inklyuziv qildi.

Tilni saqlash: Texnologiya tilning yangi shakllarini joriy qilgan bo'lsa-da, u xavf ostida qolgan tillarni saqlash va hujjatlashtirishda ham rol o'ynadi. Onlayn platformalar hamjamiyatlarga o'z tillari va madaniyatini baham ko'rish imkonini berdi.

Til muammolari: Ko'p afzalliklariga qaramay, texnologiya tildan foydalanishda ham qiyinchiliklar tug'diradi. Onlayn muloqotning qisqaligi va norasmiyligi grammatika, imlo va tinish belgilarining buzilishiga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, internet anonimligi ba'zan kiberbulling kabi salbiy va zararli tillardan foydalanishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, texnologiya, xususan, internet va ijtimoiy media tildan foydalanishga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Bu bizning muloqot qilish uslubimizni o'zgartirdi, til evolyutsiyasiga hissa qo'shdi, til globallashtirishni osonlashtirdi, tilni asrab qolishda muhim rol o'ynadi. Globallashtirish foydalari bilan til va madaniy xilma-xillikni saqlash o'rtasidagi muvozanatni topish kerak. Yo'qolib ketish xavfi ostida bo'lgan tillarni himoya qilishga harakat qilish lozim. Ko'p tillilikni qo'llab-quvvatlovchi ta'lim, madaniy almashinuv dasturlari va shu kabi siyosatlar turli tillar va madaniy o'ziga xosliklarni saqlashda hal qiluvchi rol o'ynashi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI :

1. Jeyn Jekson “ Globallashtirish va aloqadagi til: masshtab, migratsiya va kommunikativ amaliyotlar “
2. Norman Feyrklough „ Til va globallashtirish “
3. Sh.O.Mamayoqubova. “Мотивация В Процессе Развития Педагогического Мастерства И Компетенции Преподавателя”. Scientific Approach to the Modern Education system. Conference of Germany, 1 avgust 2023, 100 p
4. Metyu Devid “ Til va globallashtirish : nazariyalar , haqiqatlar , oqibatlar “